Edo Škulj

ŠKRABLOVA ORGLARSKA DELAVNICA

Jenkova orglarska delavnica (2001)
Goršičeva orglarska delavnica (2004)
Milavčeva orglarska delavnica (2007)
Zupanova orglarska delavnica (2009)
Naraksova orglarska delavnica (2009)
Mayerjeva orglarska delavnica (2009)
Križmanova orglarska delavnica (2010)
Škrablova orglarska delavnica (2010)

MUSICA SACRA SLOVENA PRAELUDIUM VITAE AETERNAE

Edo Škulj

Škrablova orglarska delavnica

Ljubljana 2010

ŠKRABLOVA ORGLARSKA DELAVNICA
Edo Škulj

FOTOGRAFIJE:
Marjan Smerke in arhiv Orglarstvo Škrabl

UVODNA BESEDA: Stanislav Lipovšek

SPREMNA BESEDA: Anton Škrabl

GLAVNI UREDNIK: Edo Škulj

© za slovensko izdajo Družina d. o. o.

IZDAJA: prva izdaja

JEZIKOVNI PREGLED: Marija Škulj

GRAFIČNA PRIPRAVA: Benjamin Štefe, Družina d. o. o.

IZDALA in ZALOŽILA: Družina d. o. o.
ODGOVARJA: Tone Rode

Tiskano v Sloveniji, Formatisk d. o. o.
NAKLADA: 500 izvodov

***Vse informacije o knjigah založbe Družina dobite na internetu:* www.druzina.si**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

780.649(497.4):929Škrabl A.

ŠKULJ, Edo
Škrablova orglarska delavnica / Edo Škulj ; [fotografije Marjan Smerke in arhiv Orglarstvo Škrabl ; uvodna beseda Stanislav Lipovšek ; spremna beseda Anton Škrabl]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2010

ISBN 978-961-222-820-0

253803520

KNJIGI NA POT

Drugi vatikanski cerkveni zbor je v Konstituciji o svetem bogoslužju izjavil: »*Orgle je treba imeti v latinski Cerkvi v veliki časti kot tradicionalno glasbilo, ki more s svojim zvokom čudovito povečati sijaj cerkvenih obredov ter duha silno dvigati k Bogu in vzvišenim rečem*« (B 120).

Koncil misli na *latinsko* oziroma na zahodno *Cerkev*, saj vemo, da vzhodne Cerkve oziroma vzhodni obredi ne poznajo ne orgel ne kakega drugega glasbila.

Verjetno so prve orgle prišle v cerkveni prostor in s tem v bogoslužje, v starodavni stolnici v Aachnu, in sicer leta 826. Leta 1300 so vse pomembnejše škofijske in samostanske cerkve že imele svoje orgle. Vsi cerkveni dokumenti o glasbi govorijo tudi o orglah.

Zato je treba te orgle imeti *v veliki časti*. Kako se to uresničuje? Najprej tako, da orgle z veseljem poslušamo, da cenimo njihovo igranje in tiste, ki to igranje ustvarjajo. Orgle spoštujemo, da radi prepevamo pri bogoslužju, tako pri ljudskem, kakor tudi pri zborovskem petju, ki ga orgle bogatijo in podpirajo. Orgle imamo v veliki časti, ko jih vzdržujemo in naročimo nove, ko stare odpovedo. To niso samo dolžnosti organista ali župnika, ampak tudi vseh članov farnega občestva.

Orgle *s svojim zvokom tudi čudovito povečajo sijaj cerkvenih obredov* in to na tri načine: pri bogoslužju, ko spremljajo ljudsko in zborovsko petje, s samostojno igro in pri različnih orgelskih koncertih.

Pri tem ne gre le za zunanji praznični okvir in umetniški užitek. Orgle vplivajo tudi na našo notranjost, kajti orgle morejo *duha silno dvigati k Bogu in vzvišenim rečem.* Orgle same posredujejo umetniško sporočilo; vsako umetniško sporočilo pa nas vodi k Bogu. Prav zato imajo orgle nepogrešljivo vlogo v oznanjevalni in posvečevalni službi Cerkve.

Pri vsem tem dogajanju že 20 let bogato sodeluje Orglarstvo Škrabl iz Rogaške Slatine, torej iz naše škofije. S svojimi 245–imi opusi se podjetje postavlja v sam vrh med slovenskimi orglarskimi delavnicami vseh časov. Škrablove orgle pa ne bogatijo le slovenska bogoslužja. Mojstri so s pregovorno slovensko marljivostjo in prizadevnostjo z orglami daleč presegli meje Republike Slovenije, meje nekdanje Jugoslavije, meje Evropske zveze in meje Evrope same, saj igrajo tudi v Ameriki.

Naj jih spremlja obilen Božji blagoslov.

Celje, na god sv. Cecilije 2010.

dr. Stanislav Lipovšek, celjski škof

tudi predstavil. Orgle je blagoslovil župnik in kanonik mariborskega stolnega kapitlja dr. Stanko Lipovšek. Poleg množice vernikov se je slavnostnega shoda in obreda blagoslovitve z mašo udeležilo 18 duhovnikov, senior evangeličanske cerkve Ludvik Novak, soboški župan Andrej Gerenčer, predsednik IS Ivan Obal, predstavniki soboških podjetij, gostje iz Nemčije in Madžarske, orglarski mojster Anton Škrabl s sodelavci. Vsem zbranim je na začetku tega izjemnega srečanja zaželel lepo glasbeno doživetje in bogoslužno zbranost domači župnik Franc Režonja. V imenu soboške župnijske skupnosti je vse pozdravil tudi Viktor Rajnar.

Kraljica glasbil na soboškem koru bo veličastno lepa in prijazna vsem, najbolj zgovorna pa tistim, ki jim bo ob nedeljah in praznikih pomagala, da se resnici bogoslužja čim globlje približajo. To predvsem je bilo sporočilo lepega snidenja ob blagoslovitvi novih orgel. To misel je oznanjal tudi nagovor kan. Lipovška.

Že dve leti ni bilo orgelskih melodij v soboški cerkvi; stare, delo budimpeštanskega mojstra Riegerja iz leta 1912, so častno opravile svojo nalogo. Sedanje s 37 registri so delo domačega mojstra Antona Škrabla iz Rogaške Slatine. »Soboške orgle lahko uvrstimo med skupino največjih v Sloveniji. Omogočajo nam izvedbo vseh skladb iz glasbene zakladnice od baroka preko romantike pa vse do modernih stvaritev.« Taka je bila ocena izvedencev za orgle. Ohišje igralnika je izdelano iz mehkega lesa in prilagojeno barvnemu odtenku orgel.

»Če so naši predniki lahko zgradili novo cerkev in župnišče, smo sedaj mi na vrsti, da prihodnjim rodovom zapustimo te orgle kot dragoceno kulturno dediščino.« To je bilo vezilo, s katerim je župnik Režonja trkal na srca svojih župljanov. Na zahvalno nedeljo je ponovno nagovoril »dobre vernike soboške župnije«, dobrotnike doma in v tujini, občinske može, predstavnike delovnih organizacij ter druge, »ki so prispevali in še prispevajo denarna sredstva za nove soboške orgle«.

Bilo je lepo praznično snidenje, sleherni je odhajal z globokim glasbenim doživetjem in mirom v sebi. Le župnik je odhajal nemiren: po vsem, kar se je zgodilo lepega v njegovi župnijski cerkvi, ostaja še »katedralni dolg«. Zbranim v cerkvi je to tudi omenil, zraven pa še dodal: Priznam; kakor vi vsi sem tudi jaz prepričan: v slogi je moč![1]

[1] Prim. J. Zadravec, *Nove orgle v Murski Soboti*, v: CG 85 (1992), 91.

003: OBNOVLJENE ORGLE V ŽUP. CERKVI V KOSTRIVNICI (CE)
(1/10)

Manual	Pedal
01 Principal 8’	09 Principalbass 16’
02 Viola 8’	10 Flavtbass 8’
03 Votla flavta 8’	
04 Gamba 8’	
05 Flavta 4’	
06 Fugara 4’	
07 Kvinta 2 2/3’	
08 Oktave 2’	

Zveza: M–P

Predstavitev

Orgle so bile narejene leta 1804 v Gradcu. Kdo jih je naredil, ne vemo. Bile so večkrat popravljene, in sicer leta 1837, 1873, 1905 in 1922, ko so dobile igralnik v korni ograji in nov pedal. Leta 1928 je Brandl dodal nov register gamba, Stanko Rebolj jih je popravljal leta 1940. Manual ima štiri oktave, pedal dve. Orgle so mehanske.[1]

Leta 1997 je cerkev dobila nove Škrablove orgle (opus 048).[2]

[1] Prim. *Orgle v cerkvah Lavantinske škofije*, Maribor 1911, 50: »Cerkev M. B. v Kostrivnici [Kostrivnica]: Zgodovinski podatki orgel, ki imajo prijeten glas, manjkajo. Manual ima 8 spremenov.«

[2] Prim. E. Škulj, *Orglarstvo*, Ljubljana 1996, 46–47:

Orgle orgel ž mn od konca srednjega veka v izpopolnjeni obliki, sestavljen iz ustničnih in jezičnih piščali, mehov, igralnika z enim ali več manuali in pedalom ter trakturo.

Pozitiv –a m od 15. do 18. stoletja majhne stoječe orgle, ponavadi z ustničnimi piščalmi, z enim manualom in brez pedala.

Portativ –a m od 12. do 18. stoletja majhne orgle z ustničnimi piščalmi in enim manualom, katere organist med igranjem nosi.

054: NOVE ORGLE ZA ŽUPNIJSKO CERKEV KIRCHAU (AT)

(2/13)

I manual (C–f^3)	II manual (C–f^3)	Pedal (C–d^1)
01 Principal 8’	06 Gedackt 8’	11 Subbass 16’
02 Rohrflöte 8’	07 Flöte 4’	12 Gedacktbass 8’
03 Oktave 4’	08 Superoktave 2’	13 Choralbass 4’
04 Flöte 2’	09 Quinte 1 1/3’	
05 Mixtura III–IV 1 1/3’	10 Zimbel II 1 1/3’	
	Tremulant	

Zveze: II–I I–P II–P

Orgle je blagoslovil škof dr. Alois Schwarz v nedeljo, 16. novembra 1997, predstavil pa jih je organist Josef Dinhobl.

Mala kronika novih orgel

Stare orgle je leta 1906 postavil orglarski mojster Albert Mauracher kot svoj opus 79. Orgle so imele deset registrov na dveh manualih in pedalu. Igralna in registrska traktura sta bili pnevmatični. Prvič so bile orgle obnovljene šele po drugi svetovni vojni. Šlo je za manjše, ne pa za generalno popravilo. Med obnavljanjem cerkvenega prostora je bilo v zadnjih letih veliko število piščali zelo poškodovanih. Gotovo jih pri teh delih niso pokrili. Stopnja umazanosti je bila zelo visoka. Velika nihanja zračne vlage so tudi pustila svoje posledice. Po strokovnih meritvah vlaga v naši cerkvi niha med 57% in 91%. To je privedlo do tega, da v poletnih mesecih po dolgotrajni suši na orgle ni bilo moč igrati.

Leta 1991 so naredili prve korake v smeri novih orgel. Župnik Leonhard Lechner in organist Josef Dinhobl sta stopila v stik s Komisijo za cerkveno glasbo Dunajske nadškofije. Strokovnjak je orgle pregledal in ugotovil, da orgle nujno potrebujejo splošno popravilo. Hkrati je bil povabljen Zvezni urad za varstvo spomenikov. Urad je hotel orgle ohraniti. Organist Dinhobl je naprosil različne orglarje, naj mu pošljejo predračune. Ko so bile ponudbe zbrane, je župnik Lechner zapustil župnijo. Po desetmesečnem premoru so nadaljevali s pogajanji. Ker so bili vsi predračuni previsoki, je organist Dinhobl zaprosil za ponudbe za nove orgle. Ker so bile razlike med obnovo starih in ceno novih orgel malenkostne, je skušal dobiti od Urada dovoljenje za nove orgle, kar je bilo sprva odklonjeno. Šele posredovanje vodje Komisije za cerkveno glasbo prof. Walterja Sengstschmida je prineslo uspeh. Orgle so lahko nove, mora pa ostati stara omara. Med ponudbami za nove orgle je bila najbolj ugodna tista, ki jo je poslal Anton Škrabl. V petek, 4. aprila 1997, je bila pogodba podpisana. V nedeljo, 31. marca 1997, so stare orgle zadnjič spremljale bogoslužje.

055: NOVE ORGLE ZA ŽUP. CERKEV HOHENEGGLKOFEN (DE)

(2/12)

I manual (C–g^3)	II manual (C–g^3)	Pedal (C–f^1)
01 Principal 8’	06 Rohrflöte 8’	11 Subbass 16’
02 Gedackt 8’	07 Salicional 8’	12 Pommer 8’
03 Oktav 4’	08 Blockflöte 4’	
04 Flöte 2’	09 Sesquialtera 2 2/3’	
05 Mixtur 1 1/3’	10 Sesquialtera 1 3/5’	
Tremulant	Tremulant	

Zveze: II–I I–P II–P

Orgle je blagoslovil župnik Gramiller, v nedeljo, 16. novembra 1997, predstavil pa jih je dr. Michael Hartmann.

V sodelovanju s Paulom Rohnerjem.

056: NOVE ORGLE ZA ŽUPNIJSKO CERKEV V DRAMLJAH (CE)

(2/11)

I manual (C–g^3)	II manual (C–g^3)	Pedal (C–f^1)
01 Lesena flavta 8’	06 Bourdon 8’	10 Subbas 16’
02 Gamba 8’	07 Cevna flavta 4’	11 Pommer 8’
03 Principal 4’	08 Oktava 2’	
04 Kvinta 2 2/3’	09 Terca 1 3/5’	
05 Mixtur III–IV 1 1/3’		
Tremulant	Tremulant	

Zveze: II–I I–P II–P

Predstavitev

Orgle so opus 56/97 orglarske delavnice Škrabl. Imajo 11 registrov oziroma 642 piščali. Nekatere piščali so izdelane iz lesa, ostale pa iz zlitine kositra in svinca. Osnovno družino registrov predstavljajo piščali principala, ki so nameščene na samem pročelju orgelske omare. Zvok principala 4’ je jasen in prodoren. V isto družino sodita tudi kvinta 2 2/3’ in terca 1 3/5’, ki sami zase ne nastopata, ampak se uporabljata v povezavi z drugimi registri, saj šele takrat dajeta pravilen zvok. Principalovo piramido gradi naprej oktava 2’. Njen zvok je svetel in prodoren. Čisto na vrhu piramide je zvočna krona, ki se imenuje mikstura. Že samo ime pove, da je zvok enega tona sestavljen iz več različnih piščali in se ne uporablja kot samostojen register. Skupaj z ostalimi registri principalove skupine daje orglam njihov bleščeč zvok. Druga družina orgelskih glasov so flavte. Njihov zvok je mehak in zaokrožen. Te orgle imajo register lesena flavta 8’, ki posnema zvok kljunaste flavte. Cevna flavta je oktavo višja in sodi med 4’ registre. Njen igriv zvok je pravo nasprotje umirjenosti lesene flavte. Podoben zvok flavtam ima tudi register bourdon. Ime je dobil po sposobnosti, da se njegov zvok zliva z vsemi ostalimi registri. Mehko poje, če je sam, in nevsiljivo spremlja ostale registre. Najnižji ton v pedalu daje subbas 16’, ki ima tudi največjo piščal v orglah. Oktavo višji je register pommer. Edini predstavnik družine godal je gamba. Orgle so dvomanualne. Manuala sta na sprednji strani orgelske omare pod prospektom. Registrski potegi se nahajajo na vsaki strani manualov: na levi strani igralnika manualni, na desni pa pedalni registri. Orgle so bogato marmorirane v modro–beli barvi.[1]

[1] Prim. S. Rožanc, *Orgle v dekaniji Šmarje pri Jelšah*, Maribor 2003, 3–4 (diplomska naloga na PeF UM).

057: OB. EISLOVE ORGLE PRI SV. LOVRENCU NAD ŠTORAMI (CE)

(1/7)

Manual (C/E–c^3)		Pedal (C/E–a)
01 Bordon 8’	04 Oktava 2’	07 Oktavni bas 8’
02 Flavta 4’	05 Kvinta 1 1/3’	
03 Principal 4’	06 Piccolo 1’	Zveza: M–P

Predstavitev

Orgle so delo ljubljanskega orglarja Janeza Jurija Eisla[1] iz leta 1754. Imajo šest registrov v manualu in enega v pedalu. Stojijo sredi majhnega kora ob kamniti korni ograji. Orgelska omara je visoka 240 cm. Igralnik je vgrajen v omaro. V manualu je 45 tipk, v pedalu pa 18. Manubriji so na obeh straneh manuala. Kdaj in kdo je orgle obnovil, pove bela deščica: »Restavriranje in rekonstrukcija Anton Škrabl, Rogaška Slatina 1997.« Orgelska omara je sive in temnordeče barve, na pročelju pa je okrasje zlate barve. Pročelje zapirajo lesena vratca, ki pokrijejo vse piščali v pročelju; teh je 23 (devet večjih na srednjem polju in na vsaki strani po sedem manjših). Na zadnji strani orgelske omare je lesena mreža, ki zakriva ostale piščali. Orglarski mojster je povedal: »V 250–letni zgodovini v cerkvi nad Štorami so orgle kot vsak tovrsten inštrument doživele usodo propadanja, saj so bile nekatere piščali ob našem pregledu precej uničene. V slabem stanju so bili sapnica, zračni kanali, igralnik, meh, pedalna klaviatura, ohišje orgel ter registrska in tonska traktura. Nekatere piščali, npr. principal 4’, smo morali izdelati na novo, druge obnoviti. Pri restavriranju smo morali vgraditi tudi nov brezšumni motor za dovod zraka. Nova je tudi pedalna klaviatura. Posebnih težav pri izvajanju del ni bilo, saj smo kakor vedno naredili načrt restavriranja in rekonstrukcije orgel, ki smo ga uskladili in približali prvotni izdelavi ter značaju zvoka. Na koncu so bile orgle poleg uglaševanja deležne še obnove zlatenja okrasov. Dela so potekala z manjšo skupino delavcev približno tri mesece.«[2]

[1] Eisel Janez Jurij (Salzburg, Avstrija, 1718? – Ljubljana, 18. 11. 1780) je v Ljubljano prišel verjetno leta 1740. Prvi je na Eisla opozoril Ladislav Šaban, ki je opisal orgle iz leta 1759 v župnijski cerkvi v Mariji Gorici. Nato opiše njegove orgle iz leta 1762 v Sveticah, omenja tudi orgle iz leta 1764 iz frančiškanskega samostana v Novem mestu, kakor tudi v stolnici v Krki na Koroškem iz let 1779–80. Eislovo delo so še orgle z desetimi registri pri Treh farah pri Metliki iz leta 1753; tudi pozitiv v Dvorski vasi pri Velikih Laščah. Pozitiv ima šest registrov in je iz leta 1762. V novejšem času je bilo ugotovljeno, da je leta 1764 naredil orgle za Šentjošt nad Kranjem. V najboljšem stanju so obnovljene dvomanualne orgle v Brusnicah, kamor so prišle iz novomeškega frančiškanskega samostana.

[2] Prim. P. Fendre, *Orgle v dekanijah Celje in Žalec*, Maribor 2004, 36–38 (diplomska naloga na PeF UM).

058: OB. ZUPANOVE[1] ORGLE PRI SV. ANTONU PRI KOPRU (KP)

(1/6)

Manual (C–f^3)	Pedal (C–h)
01 Principal 8’	06 Subbas 16’
02 Lieblich Gedackt 8’	
03 Salicional 8’	
04 Oktava 4’	
05 Mixtura II 2 2/3’	

Zveze: Oktavna in pedalna zveza

Zupanove orgle

Brata Zupan sta postavila na kor cerkve sv. Antona 6–registrske orgle leta 1897. Orgle so na koru nad glavnim vhodom v posebni omari. Pročelje ima tri polja s skupno 28 piščalmi: stranski imata po osem, središčna pa 12 piščali. Igralnik je samostojen na korni ograji z navideznim pročeljem hrbtnega pozitiva in ima kromatično klaviaturo s 54 tipkami. Traktura je mehanska. Napisov ni. Podatki so vzeti iz arhivov. Nad pedalno klaviaturo je pedalka za piano in druga za tutti.

Med svetovno vojno odvzet principal je leta 1932 nadomestil Mario Ivica. Drugih posegov ni bilo. Orgle dobro služijo, material je v najboljšem stanju.[2]

[1] Prim. E. Škulj, *Leksikon cerkvenih glasbenikov*, Ljubljana 2005:

Zupan Ignacij st. (Kropa, 24. 1. 1825 – Kropa, 7. 4. 1888), orglar, velja v orglarstvu za samouka, čeprav je možno, da se je učil pri Rumplu. Zupan je delal manjše orgle do deset registrov s klasicistično dispozicijo. Leta 1880 je ustanovil podjetje Ignacij Zupan in sinovi.

Zupan Ignacij ml. (Kropa, 21. 7. 1853 – Kamna Gorica, 7. 11. 1915), orglar, se je učil orglarstvo pri očetu in pri Riegerju v Krnovu na Češkem, od koder je prinesel na Slovensko sapnice na stožce, ki jih je leta 1882 v daljšem članku z naslovom Sostava orgelj opisal v CG. Po očetovi smrti je prenesel delavnico iz Krope v Kamno Gorico in z bratom Ivanom ustanovil podjetje Brata Zupan, ki se je ohranilo tudi po Ivanovi smrti. Vseh orgel tega podjetja in deloma še očetovega je 127, zadnje so šle v Višnjo Goro. Zupanove orgle so po dispoziciji izrazito romantične, so pa v nekem smislu že tovarniški izdelki, medtem ko so Goršičeve še obrtniški.

Zupan Ivan (Kropa, 9. 12. 1857 – Kamna Gorica, 4. 7. 1900), skladatelj, se je učil orglarstvo pri očetu Ignaciju Zupanu st. Ignacij je vodil delavnico, Ivan pa bolj pisarno.

[2] Prim. G. Radole, *L’arte organaria in Istria*, Bologna 1969, 52–53.